

Opplæring i valgfag på ungdomstrinnet

Elevens rett til opplæring i valgfag og skoleeiers plikt til å tilby valgfag på ungdomstrinnet følger av forskrift til opplæringsloven § 1-14 for offentlige skoler og forskrift til friskoleloven § 2A-10 for skoler som er godkjent etter friskoleloven¹. Bestemmelsene er likelydende med unntak av at ansvaret for de offentlige skolene er lagt til skoleeier, mens for de frittstående skolene er plikten lagt til skolen. Veiledningen nedenfor til forskrift til opplæringsloven § 1-14 gjelder derfor også for disse skolene med nevnte unntak.

VEILEDNING | SIST ENDRA: 14.08.2020

Denne veilederen er markert som utgått fordi den omhandler den gamle opplæringsloven.

Skoleeiers plikt til å tilby valgfag er en naturlig forlengelse av skoleeiers overordnede ansvar for opplæringen, jf. opplæringsloven §§ 13-1 og 13-10. Skoleeieren kan delegere oppgavene til skolene.

Eleven skal ha opplæring i valgfag

Elevene på ungdomstrinnet i grunnskolen skal ha opplæring i valgfag både på 8., 9. og 10 årstrinn. Skoleeier kan dermed ikke velge om de vil tilby valgfag og kan heller ikke samle alle timene til valgfag på ett årstrinn.

Elevene kan ha det samme valgfaget på flere årstrinn, eller de kan velge nytt valgfag på hvert trinn. Det betyr at elevene har rett til opplæring i valgfag, men de har ikke rett til opplæring i et bestemt valgfag. Eleven har heller ikke rett til å ha det samme valgfaget i flere år. Bakgrunnen for dette er at det er skoleeieren som avgjør hvilke valgfag skolen skal tilby, og dette kan variere fra år til år, se mer om dette nedenfor.

Vi viser for øvrig til første ledd i § 1-14.

Skoleeiers ansvar og handlingsrom

Skoleeier plikter å tilby minst to ulike valgfag hvert skoleår på hver skole. Det betyr at skoleeier har plikt til å tilby og sette i gang minst to valgfag, men kan velge å tilby flere enn to valgfag. Kravet om minst to valgfag er fastsatt for å sikre at elevene får en reell valgmulighet. Skolene oppfyller derfor ikke minstekravet ved å sette i gang kun ett av to tilbudte valgfag. Minstekravet er heller ikke å forstå som en statlig anbefaling om å tilby kun to valgfag eller å forstås som en maksimumsnorm. Ved vurdering av om minstekravet er oppfylt, må en se på alle årstrinnene samlet. Dette har sammenheng med at valgfagene kan aldersblandes.

Når antall valgfag på en skole skal avgjøres, er det ulike hensyn som må veies mot hverandre. På den ene siden skal elevene ha reelle valgmuligheter, og desto færre valgfag skolen tilbyr, desto mindre blir valgfriheten. På den andre siden må hensynet til det som er praktisk mulig ved den enkelte skolen vurderes. For små skoler kan det være en utfordring å tilby mange valgfag.

Det er skoleeier² som avgjør hvilke valgfag det skal gis tilbud om, og hvordan opplæringen i valgfag skal organiseres. Det betyr at hvilke valgfag som tilbys³ vil kunne variere fra skole til skole.

Opplæringen må videre organiseres i samsvar med kravene i opplæringsloven. Opplæringen må blant annet være organisert i samsvar med opplæringsloven § 8-2, fag- og timefordelingen og læreplanen for det aktuelle valgfaget. Dersom eleven velger samme valgfag over flere år, er det den samme læreplanen som skal brukes.

Elevene blir fordelt på de valgfagene som settes i gang. Elevens rett er knyttet til valgfag, og ikke til et bestemt valgfag. Dette innebærer at så lenge skolen gir eleven opplæring i ett av de fastsatte valgfagene, så er elevens rett oppfylt. Skolen trenger derfor ikke gjøre enkeltvedtak om fordeling av elevene mellom de ulike valgfagene, og eleven har ikke klagerett på hvilket valgfag han eller hun får tildelt.

Når skoleeier eller skolen skal bestemme valgfagene for neste skoleår, er det rimelig å involvere elevene. En viktig forutsetning for at valgfagene skal kunne fungere i samsvar med intensjonene, er å involvere elevene når skolen skal avgjøre hvilke valgfag skolen skal tilby. At elevene får reell medvirkning er viktig for at valgfagene skal være motiverende for elevene.

Vi viser for øvrig til andre ledd i § 1-14.

Særlig om vurdering i valgfag

Reglene om individuell vurdering i forskrift til opplæringsloven kapittel 3 gjelder også for valgfag. Det er tilsvarende regler i forskrift til friskoleloven kapittel 3. Mer informasjon om vurdering i valgfag er å finne i punkt 4 i «*Føring av vitnemål og kompetansebevis i grunnskolen i Kunnskapsløftet 2020*», i avsnittet *Nærmere om valgfag*⁴.

¹Valgfag ble innført på ungdomstrinnet fra 2012 som et ledd i å gjøre ungdomsskolen mer motiverende, praktisk og variert og å bidra til å utvikle elevenes forståelse av det å foreta valg, jf. Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon- Mestring- Muligheter.

²Avgjørelsen om hvilke valgfag den enkelte skole skal tilby, kan delegeres de enkelte skolene.

³Se Udir-1-2019 om hvilke valgfag skoleeier kan velge mellom og tilby elevene. Skoleeier kan ikke tilby andre valgfag enn de som fremgår her. Om frittstående skoler kan få godkjent andre valgfag eller læreplaner som på en annen måte tar vare på valgfag, må vi vurdere konkret, jf. friskoleloven § 2-3.

⁴Lenke til føringsskrivet: <https://www.udir.no/eksamen-og-prover/dokumentasjon/vitnemal-og-kompetansebevis/foring-vitnemal-kompetansebevis-gs/4-karakterer/#valgfag>